Ion CIOCANU
Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

NUVELISTUL DE EXCEPȚIE

The exceptional novelist

Abstract. This study focuses on the concrete analysis of Nicolae Esinencu short-story. The author of the study refers to several lyric-epic works such as: *Tiredness*, where predominate the atmosphere of the immediate post-war times and the character's sensation; next a series of novels in which the writer is seen as a first-rate novelist: *The tree that joins us*, *The hole*, *No smoking*! and other are discussed from a critico-literary point of view. In all his works the writer is inventive, satirical-humorous, surprising, and spontaneous.

In conclusion Nicolae Esinencu is a remarkable novelist, of a general Romanian or even European level.

Keywords: miniature, the allusion ins and outs, retardation, parable, spontaneous, unpredictable, elegy, grotesque.

Din primii ani ai revenirii literaturii est-prutene la spiritul autohton prin smulgerea unei părți a scriitorilor timpului din chingile ideologiei comuniste presărate diabolic în numeroase hotărâri de partid moscovite şi chişinăuiene şi, în genere, din atmosfera nocivă a primului deceniu postbelic, proza scurtă basarabeană s-a îmbogățit cu unele opere demne de atenție şi chiar de apreciere. Inițial s-a remarcat Ion Druță prin cărticica de schițe *La noi în sat* (1953). În 1959, printr-o altă carte a sa, *Dor de oameni*, tânărul pe atunci horodiştean s-a impus magistral atenției publice şi criticii de specialitate. Curând maestrul s-a pomenit concurat de mai tinerii Mihail Gh. Cibotaru, Vlad Ioviță, Iacob Burghiu, Nicolae Esinencu, aceştia debutând cu cărțile „Tăcerea pădurilor" (1965), „Râsul şi plânsul vinului" (1965), „Soare în cârjă" (1965) şi „Sacla" (1968). Ultimul începător din enumerarea noastră s-a dovedit cel mai devotat epicii scurte, contribuind la dezvoltarea genului prin cărți de nuvele meritorii, ca „Portocala" (1970), „Toi" (1972), „Era vremea să iubim" (1877), „Nunta" (1980), „Lumina albă a pâinii" (1980), „La furat bărbați" (1982), „Roman de dragoste" (1984), „Copacul care ne uneşte" (1985), „Tunul de lemn" (1988), „Gaura" (1991), „Scrisoare mareşalului" (2003)… Tocmai despre specificitatea nuvelisticii acestui autor ne propunem să discutăm în studiul de față.

Poet din fire şi printr-o vastă activitate în domeniu, Nicolae Esinencu a procedat liric şi în proza sa de început. După cum în poezie şi-a delectat inițial cititorii prin opere de un singur vers (*Fiul tuturor mamelor*, constatare ce se umple de sens numai împreună

BDD-A26969 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

cu titlul: *Făt-Frumos*) sau de două (*Leliță-Garofiță* sau *Doamnă-Toamnă*), ca prin *Copilul teribil* (din 1979) să-i încerce răbdarea şi să-i asigure delectarea estetică jinduită prin autentice poeme kilometrice (tip: *Frânghie la cer*), la fel în proza sa pot fi constatate, convenţional, două tipuri de nuvelistică: proză de proporţii miniaturale (dintre acestea autorul a inclus în „Scrieri alese" numai una, *Se întorceau bărbaţii*) şi nuvele sub formă de relativ larg desfăşurate spectacole dramatice şi chiar tragice (ca *Scrisoare mareşalului*, *Curaj*, *Doi saci cu moldoveni* ş.a.).

E locul să zăbovim, oricât de fugitiv, la câteva proze reprezentative ale lui Nicolae Esinencu, punând în evidenţă calităţile netrecătoare ale scrisului său.

În cele mai reuşite schiţe din cărticelele *Sacla*, *Portocala*, *Toi* ş. a. tânărul pe la 1968, 1970, 1972 scriitor se distingea favorabil de autorii de proze miniaturale despre amintiri efemere, întoarceri acasă de pe unde plecaseră în adevăr sau imaginar şi alte fapte şi făpticele similare. Adevărul în cauză a fost consemnat de Mihai Cimpoi: „… Un impuls regenerator au dat miniaturismului cele două plachete ale lui Nicolae Esinencu *Portocala* şi *Sacla*, prozator care, de altfel, a găsit cheia genului" (Mihai Cimpoi, *Focul sacru*, Chişinău, 1975, p. 120). Cel puţin trei proze timpurii ale scriitorului – *Oboseală*, *Grâu copt* şi *Se întorceau bărbaţii* – se cer menţionate ca dovezi ale harului său. De exemplu:

„– Mă, al Catincăi, ai asurzit? Ţi-a venit tată-tu!…

Auzeam. Adusese unul vestea din sat.

Se strânseră cu toţii în jurul meu: mame, neveste, copii, invalizi. Lăsaseră furcile, greblele, snopii pe fâţare şi mă priveau.

– Tată-tu, mă! Aleargă…

Da, tata … Îl aşteptam de ieri, de alaltăieri, de săptămâni, de luni, de an, de anţărţ, de pe vremea ploilor, de pe vremea ninsorilor, de pe vremea florilor, de pe vremea merelor, de pe vremea perelor, pe lună întreagă, pe sfert de lună, la răsărit de soare, la apus de soare, când se făcea grâul, când nu se făcea grâul, când veneau scrisori, când nu veneau scrisori… Îl aşteptam la geam, în prag, la poartă, la marginea satului, la marginea lumii, la marginea gândului.

– Tată-tu, mă!…

Tata…

Auzeam.

Stăteam în mijlocul fâţării şi nu puteam plânge".

Nu e numai o stare de fapt, dar neapărat şi una de suflet: autorul a dat o expresie originală stării de inhibiţie totală a copilului care şi-a aşteptat tatăl atât de mult, încât nici nu-i vine să creadă că acesta a sosit. Eventuala încercare de a povesti conţinutul nuvelei reclamă necesitatea de a reconstitui anume atmosfera creată de autor, de a pune accentul pe latura semnificativă, pe ceea ce se cere intuit, simţit, conştientizat la lectură.

Bineînţeles, nu în toate miniaturile din cărţile sale de început Nicolae Esinencu procedează strict liric. Deja în cartea *Toi* (1972), lirismul se îmbină armonios cu fapte, întâmplări, acţiuni concrete ale personajelor, deci cu elemente epice. Totuşi încărcătura

BDD-A26969 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

cea mai mare o poartă, şi aici, atmosfera creată de nuvelist, sensul pe care cititorul urmează să-l deducă din modul de a nara al prozatorului, din specificul frazei lui, din tonalitatea acesteia, din dedesubtul aluziv al textului. O primă încercare de analiză a nuvelisticii de început a scriitorului am propus încă în anii tinereții sale, în articolul *Poezia prozei scurte a lui Nicolae Esinencu* („Nistru", 1974, nr. 1, p. 125-129).

Or, ca şi în cazul poeziei, Nicolae Esinencu-prozatorul a evoluat de la miniatura lirică la nuvela cu suport factologic viguros. Lirismul nu lipseşte nici din prozele lui de maturitate, însă de data aceasta el e secundat în chip măiestrit de cadrul epic, de situația existențială expusă pe larg, de momentul dramatic sau chiar tragic, adeveritor unei implântări adânci a condeiului în realitatea concret-istorică supusă zugrăvirii artistice. Un prim exemplu concludent în această privință îl constituie *Lumina albă a pâinii*, o altă dovadă a ingeniozității cu care Nicolae Esinencu reuşeşte să fie social în opere extrem de simple dacă le judecăm după subiectul abordat şi absolut nepretențioase dacă le privim din perspectiva modalității artistice îmbrățişate.

Copiii unui sat obişnuit de prin 1947, care aud pentru întâia oară de cinema şi tot pentru întâia oară joacă fotbal cu o minge adevărată, zburdă toată ziua, ba chiar nici noaptea nu vor să se despartă de balonul rotund. După cum le explică Mâțu (un răufăcător, fapt care urma să se vadă mai târziu, la timpul potrivit), jocul cu mingea le-ar putea deschide calea spre multe mări şi țări. Nu-i vorbă, copiii – în primul rând, naratorul – sunt martori, parțial chiar părtaşi, la sfezile, frământările, aşteptările oamenilor maturi, dar în prim-planul subiectului apar anume copiii cu jocurile şi trăsnăile lor. De aici caracterul neaoş al scriiturii, totala absență a intenției/ pretenției scriitorului de a fi cuprins întreaga complexitate a realității concret-istorice. Nicolae Esinencu abordează drama țăranului moldovean al timpului prin prisma naratorului-copil. E o viziune îngustă (constatarea aceasta putând fi considerată şi drept reproş), dar neapărat sinceră (aşa cum poate fi sincer doar copilul, inclusiv copilul ce nu dispare niciodată din sufletul scriitorului autentic) şi profundă (în sensul că drama adultului se repercutează totuşi foarte dureros în sufletul neprihănit al copilului). Îngustă, deoarece cauza adevărată a sărăciei nemaipomenite în care nimerise țăranul nostru harnic în primii ani postbelici îi scapă copilului, rămânând ca cititorul însuşi să se dumerească până la capăt asupra fenomenului respectiv, cu mult mai complex decât e în măsură să-l înțeleagă copilul. Îngustă, deoarece nici Mâțu, nici Gogu, nici Bliumis, tustrei străini de frământările prin care trecea satul est-prutean în anii 1948-1949, când abia începea colectivizarea în partea dreaptă a Nistrului, nu sunt prezentați în mod detaliat. Îngustă, deoarece şi Teacă, preşedintele, şi Petrache, împuternicitul cu organizarea colhozului în sat, sunt personaje dezvăluite numai pe atât, pe cât le simte şi le înțelege naratorul-copil. Sinceră, deoarece nuvela (considerată de autor, în volumul 4 al „Scrierilor alese", microroman) nu suferă de acel incredibil surplus de „gătință" psihologico-intelectuală a personajelor de a intra în gospodăria colectivă, de conştiință a propriilor lor gesturi şi acțiuni, care au dăunat atât de mult unor lucrări pretins literare cu țărani şi țărance analfabete ținând discursuri înflăcărate în probleme străine, la acea oră cel puțin, mentalității şi sensibilității

BDD-A26969 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

lor; Nicolae Esinencu pune accentul pe factorul material, unicul văzut şi perceput de copil, inclusiv de copilul din sufletul scriitorului. Profundă, deoarece ruinarea deplină a gospodăriei individuale – drept consecinţă a unor cauze concret-istorice ştiute de oamenii maturi, dar nebănuite în adâncimea lor de copilul-narator, – mai e văzută de acesta şi ca o expresie a propriilor sale acţiuni (scoaterea sârmei din acoperişul casei, cu scopul s-o dea lui Mâţu în schimbul unui permis de o zi să joace fotbal, duce în cele din urmă la catastrofă). Profundă, în rândul al doilea, deoarece finalul neaşteptat al nuvelei ne surprinde cu adevărat, chiar dacă nu ne lasă pe deplin satisfăcuţi de toate amănuntele evidenţiate de autor. Profundă, în sfârşit, deoarece procesul trecerii ţăranului individualist la modul de gospodărire colectiv apare ca o acţiune inevitabilă, deşi motivată în exclusivitate prin ruinarea materială a omului simplu, în mod firesc nefamiliarizat cu întregul arsenal de motivări psihologice, sociale, politice ş.a.m.d.

Autorul apelează cu mult efect la procedeul retardaţiei, adică prezintă acţiuni ale căror sens şi rost rămân mult timp ca şi inexistente. Încă de pe la începutul nuvelei copiii scot sârmă din acoperişul casei, astfel asemănându-se cu personajele lui Cehov care scoteau cuiele de la şinele de cale ferată. Ce să însemne asta? – te întrebi adesea pe parcursul lecturii. Şi abia la sfârşit afli că acoperişul casei se prăbuşeşte şi că satul este minat de jur împrejur de Mâţu, care îl pradă pe ţăranul înstărit Gogu şi fuge cu fiica acestuia Veta.

Până la urmă *Lumina albă a pâinii* se dovedeşte o parabolă doldora de sugestii despre viaţa omului nostru de la ţară, ajuns la sapă de lemn din cauze care n-au depins de el, o naraţiune în care autorul doar îi sugerează cititorului să cugete la toate cauzele care au dus la falimentarea modului de gospodărire individual, nu numai la acel Mâţu care minase întreg satul şi dispăruse.

Spectaculoasă este evoluţia prozatorului în anii ’80. Dacă ostaşul din chiar prima nuvelă din cartea „Nunta” a primit telegramă că mama sa e grav bolnavă, ce ar fi mai firesc – s-ar părea – decât plecarea grabnică a acestuia la vatră şi întâlnirea cu fiinţa cea mai scumpă de pe lume? Dar anume aici se ascunde o particularitate a prozei lui Nicolae Esinencu: autorul *Telegramei* intuieşte în chip admirabil că o atare „naturaleţe” omoară arta, nu stimulează curiozitatea cititorului, reduce activitatea scriitorului la istorisirea plată, fără personalitate, a unor întâmplări dezarmante prin linearitatea lor. Ostaşul Sterea are asigurările de rigoare din partea comandantului unităţii că a doua zi pleacă la baştină. Dar în zori unitatea e ridicată mai devreme decât de obicei şi e adunată la careu. Sterea se frământă, camarazii lui se întrec la glume, dar toţi sunt în aşteptare: e alarmă, e ceva ieşit din comun?

Odată cu personajele cădem pe gânduri şi noi, cititorii: s-a zis cu concediul la baştină al lui Sterea?

Ba bine că nu! Comandantul a intenţionat, pur şi simplu, să-i facă o surpriză ostaşului exemplar şi-i urează – solemn, faţă de toţi camarazii de unitate – drum bun să-şi vadă mama bolnavă.

BDD-A26969 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

Am ajuns la ceea ce numim element imprevizibil, care adevereşte puterea de imaginaţie a autorului, priceperea lui de a ataca mereu curiozitatea cititorului. El intuieşte just farmecul „abaterilor" de la desfăşurarea aşteptată (probabilă) a acţiunii personajelor şi ne permite să ne delectăm fără să diminueze naturaleţea desfăşurării acţiunii.

Pe tot parcursul nuvelei *Telegrama* prozatorul rămâne fidel acestui mod de a exista literar. Ajungând, după unele peripeţii, şi cu o anumită întârziere, la halta din apropierea satului natal, ostaşul Sterea nu găseşte pe nimeni dintre ai săi. Presupune că aceştia îl vor fi aşteptat când s-ar fi cuvenit, conform calculelor lor, să ajungă… Mai presupune că, în timp ce el se reţinuse în drum, mama…

Totul este atât de firesc, încât şi noi, cititorii, cădem în cursa pe care ne-o pusese autorul: într-adevăr, îl vor fi aşteptat la haltă rudele care-i trimiseseră telegrama? Mai trăieşte oare mama bravului ostaş?

Apare, tot atunci, Adela, o fată din satul lui Sterea. De la dânsa află ostaşul că mama sa e sănătoasă, nici gând să bolească, şi că nimeni dintre ai săi nu ştie de telegramă, că anume ea, Adela, i-o trimisese, din unicul motiv că vroia să-l vadă şi să-i spună cât de tare îl iubeşte.

Abia acum se dezleagă toate nodurile nuvelei. Sterea are multe şi sincere remuşcări că a fost nevoit să procedeze necinstit faţă de serviciu, faţă de comandant, faţă de camarazi. Cu mama sa nu se întâmplase nimic, iar el a profitat…

Nuvela *Telegrama* este un imn închinat dragostei tinere, irezistibile, oarbe în cel mai frumos sens al cuvântului. Adela este o fire sensibilă, inventivă (a se vedea, bunăoară, cum o descosese ea pe poştăriţa satului până să afle adresa lui Sterea şi alte adevăruri despre ostaş); mai presus de toate stă însă profundul şi sincerul ei sentiment pentru băiatul îndrăgit.

Puternica iluzie a realităţii, fără de care n-am crede cele scrise de autor, ba chiar am arunca din mâini opera suspectată de grave denaturări ale adevărului vieţii, ne domină la lectura întregii nuvele. Apoi e şi sondajul adânc al autorului în sufletele personajelor, şi anume acesta constituie raţiunea supremă a nuvelei. (A se vedea o dată în plus remuşcările lui Sterea că-şi minţise comandantul şi camarazii.)

Similare cu *Telegrama*, prin modalitatea realizării artistice, sunt nuvelele *Anica lui Napoleon* şi *Lecţia*. Atât că semnificaţiile psihologice, etice, sociale ale faptelor zugrăvite aici sunt mai profunde, mai importante sub toate aspectele. Scriitorul ne propune spre conştientizare şi asimilare mesaje pe care ar fi păcat să nu le savurăm cu aviditatea spirituală cuvenită. Mai ales că textele sale ne oferă din belşug posibilitatea de a ne delecta. Ele sunt realizate într-o cheie ironică, umoristică; grotescul, şarja, caricatura ne întâmpină la fiecare pas.

Nicolae Esinencu practică un scris cu două niveluri: unul al aparenţei şi altul – al sensurilor, al semnificaţiilor subtextuale. Până la urmă totul e parabolă, deşi acţiunea porneşte şi se desfăşoară pe terenul realităţii obişnuite, aflate la îndemâna oricui. Cititorul unor atari texte este invitat să accepte jocul, altfel zis – modalitatea literară propusă de autor. În caz contrar simţirea şi gândirea autorului, pe de-o parte, şi a destinatarului operelor

BDD-A26969 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

lui, pe de altă parte, merg în linii paralele, fiind pândite de pericolul de a nu se întâlni. Cititorul inteligent intuieşte unda pe care îl aşteaptă scriitorul şi desprinde ceea ce este preţios din faptele zugrăvite de autor şi nu interpretează numai textul vizibil, lizibil, ci şi semnificaţiile care se cer intuite. Mai cu seamă nuvelele *Nunta*, *Vin muzicanţii* şi *Fumatul – interzis*! constituie obiectele celei mai plăcute lecturi, sursele celor mai importante idei şi atitudini faţă de realitate, cu care ne alegem în urma contactului adecvat cu operele scriitorului.

E necesar să insistăm şi asupra unei nuvele în care prozatorul „exploatează" intens un simbol încărcat cu certe valenţe sugestive. E vorba de *Copacul care ne uneşte*, în fond o elegie prilejuită de dispariţia timpurie a unui frate al naratorului (pentru cine cunoaşte măcar în linii generale viaţa autentică a autorului, putem specifica: al scriitorului însuşi).

Moare un om, unul tânăr şi – se vede cu toată claritatea – bun la inimă, băiat de ispravă, de vreme ce toată lumea îl căinează şi-l pomeneşte de bine.

Scriitorul îşi închipuie (sau reproduce?) un obicei pitoresc din satul de odinioară: o fetiţă poartă de la casă la casă fotografia tânărului dispărut, oamenii îl privesc şi reacţionează conform psihologiei şi mentalităţii fiecăruia în parte. „– Să nu-l uitaţi, zice fetiţa şi trece cu fotografia fratelui mai departe.

– N-o să-l uităm, drăguţo, strigă, boceşte vădana lui Ţangă, strângându-şi copiii la piept, nici eu n-o să-l uit, nici copiii mei, cât vom trăi… Să-i fie ţărâna uşoară!…"

În alt mod reacţionează ţăranul Bachiu, căruia nu demult îi murise un fiu, iar acum îi era pe pat de suferinţă soţia: „Bachiu lasă lucrul, se apropie de poartă, îşi scoate pălăria, sărută fotografia fratelui, îşi pune pălăria şi se-ntoarce la muncă. Înainte de-a ridica sapa, îşi şterge ochii. Prăşeşte".

Nicolae Esinencu prezintă pe viu, concret şi cu multă îndemânare o seamă de reacţii fireşti ale oamenilor, una mai impresionantă decât alta, faţă de trecerea din viaţă a unui consătean. El „prinde" sub pana sa iscoditoare şi izvoditoare tot atâtea portrete fizice şi psihologice ale oamenilor. Un exemplu convingător îl constituie Sârboaicele (Sârboaica-bunică, Sârboaica-femeia lui Sârbu şi Sârboaica-noră). „– Of, mamă, ţi-am spus, o repede uşor Sârboaica-femeia lui Sârbu. Al lui… şi vorbeşte mai încet, că se apropie.

– De-acum el n-o să se mai apropie… – se aşază mai bine Sârboaica-bunică.

– El n-o să se mai apropie, dar fotografia lui se apropie şi asta-i ca şi cum el s-ar apropia".

Din chiar aceste trei replici succinte cititorul poate simţi (nu numai înţelege şi vedea) trei modalităţi diferite de a reacţiona la faptul narat de scriitor. (Similară este situaţia în cazul nurorilor lui Depeşu.)

Nu înmulţim exemplele probante, ci încercăm să evidenţiem specificitatea modalităţii literare preconizate de Nicolae Esinencu şi să fixăm laconic efectul etic (înainte de toate) al acesteia. Atâta vreme au trăit în sat cinci fraţi şi două surori, apoi au plecat cu toţii în lume, şi numai unul – Vologhiţă – venea des pe la părinţii bătrâni („– Apoi el venea des prin sat. Una, două şi îl vedeai alergând la mama. Ba c-o maşină de lemne, ba c-o maşină de cărbuni…"). Satul îl ştia. Dar abia acum, *la înmormântarea unuia dintre fraţi*, îi cunoaşte cu adevărat pe toţi şi, mai ales, pe cel dispărut.

BDD-A26969 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

Mai mult, răzleţiţi în diferite locuri de muncă, fraţii şi surorile se împăcau normal între ei, nu purtau unul altuia sentimente demolatoare, dar abia acum, *la înmormântarea unuia dintre fraţi*, se vede cu toată claritatea unitatea lor adevărată, neîndoielnică.

Dragostea fiecărui fiu şi a fiecărei fiici în parte pentru mama şi, în genere, pentru părinţi este sinceră şi permanentă, dar abia acum, *la înmormântarea unuia dintre fraţi*, această dragoste se prezintă în toate dimensiunile ei sufleteşti.

Dispariţia omului, moartea, înmormântarea acestuia constituie – dincolo de jale şi durere – un prilej de apropiere sufletească a familiei, a satului şi, prin simbolizare, a neamului.

Copacul din cimitir („Intru pe poarta ţintirimului şi pe loc inima mi se strânge. În ţintirimul în care n-am fost de când eram copil, arunc o privire şi primul lucru pe care îl descopăr e pomul care stă de veghe la mormintele rudelor noastre… Să fie oare, mă gândesc, copacul care ne uneşte, nu ne lasă să ne pierdem de tot în timp?!”) îşi dezvăluie curând valorile simbolice, dovedindu-se un procedeu eficient de sugerare a unităţii familiei. „– Nimeni nu ştie câţi ani mai are copacul acesta, dar lângă el tot îngropăm de zeci de ani neamul nostru… Oriunde şi-ar găsi ai noştri moartea, sunt aduşi aici şi îngropaţi lângă tulpina lui” – aceste vorbe ale verişorului Vladimir conţin întreaga semnificaţie etică a copacului în jurul căruia se adună neamul. Da, neamul, nu doar câteva rude de azi. „Bunelul, ştii, avea un frate, Ştefan, explică acelaşi verişor. Ştii unde a murit? Tocmai la Podul Mare, l-au căsăpit turcii în car. Două săptămâni, se zice, a umblat străbunelul până a găsit prin păduri carul rătăcit cu fiul lui căsăpit, dar l-a găsit şi tot aici l-a îngropat…”

Valenţele etice ale simbolului copacului se vădesc şi sub aspectul trezirii sentimentului de rudenie al fraţilor: „Mă uit la pomul care ne uneşte şi mă gândesc la fratele meu Alexandru, fratele de alături. Când l-am văzut eu pentru ultima oară? Trăim într-un oraş, umblăm pe aceleaşi străzi, dar când l-am văzut ultima oară? Dar pe fratele Andrei? Când l-am văzut în oraş pentru ultima oară? Striga ieri la mine că nu ştie unde trăieşte Alex… dar el când a fost ultima dată la mine? Ieri, când mi-a adus vestea? Dar mai înainte?”

Prin mijlocirea valorii simbolice a copacului, mai exact – pornind de la gândurile naratorului prilejuite de vederea acestuia, scriitorul prezintă şi examenul de conştiinţă pe care şi-l face într-o mare măsură.

Şi tot prin mijlocirea acestui simbol dezvăluie Nicolae Esinencu bogăţia etică a fratelui dispărut, de vreme ce anume acesta, Vologhiţă, s-a străduit mereu să-şi adune fraţii şi surorile şi să-i aducă la părinţi. „Mai bine de zece ani, ba – se poate spune – chiar de când am plecat cu toţii din satul ista, el s-a tot ţinut, a insistat de sute şi mii de ori să ne adune pe toţi o dată grămadă aici, la părinţi, acasă. N-a fost chip. Ba unul a lipsit, ba altul…”.

La încheierea lecturii te simţi copleşit de tristeţea înstrăinării haine care ni se întâmplă, de jalea pentru uitarea noastră de rude, de sat (şi de neam, am mai adăuga o dată întru sublinierea mai apăsată a semnificaţiei etice a copacului care adesea prea târziu ne… uneşte).

BDD-A26969 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

Nuvela se distinge prin arta monologului şi a dialogului, prin oralitatea crengiană a discursului autoricesc, prin măiestria evocării tradiţiilor şi obiceiurilor rurale, dar înainte de toate – prin valoarea propriu-zis estetică a simbolului pe care se întemeiază, *Copacul care ne uneşte* fiind o operă unitară graţie anume simbolului pus la baza ei.

Un însemn al autenticităţii lui Nicolae Esinencu rezidă în faptul că în operele lui găsim, transfigurată artistic şi cu multă îndemânare, o fantezie de-a dreptul debordantă, o inventivitate uluitoare, o vrajă contaminantă a „spunerii" literare, dovezi incontestabile în acest sens fiind cărţile *La furat bărbaţi*, *Roman de dragoste*, *Tunul de lemn* ş. a. Peste tot scriitorul este un izvoditor de situaţii, peripeţii, spectacole neaşteptate, iar prin mijlocirea acestora – de stări psihologice ale unor personaje insolite care în interacţiunea lor pe cât de firească şi activă, pe atât de imprevizibilă şi uneori de-a dreptul şocantă, constituie autentice universuri literare, inedite, savuroase, de neuitat. Capacitatea lui de a inventa situaţii şi, respectiv, răsturnări de situaţii în care se vădeşte valoarea (şi vigoarea) etică ori lipsa acesteia în cazul personajelor actante formează trăsătura principală şi definitorie a scriiturii lui. Ne-a fost dat să-l auzim odată glosând înfierbântat despre un roman înalt apreciat al unui confrate de breaslă. Colegul scrie atât de prost, lipsit de fantezie şi de farmec, zicea Esinencu, încât dacă la pagina 1 personajul X porneşte cumva la o cramă, peste numai două-trei pagini îl întâlnim – culmea! se indigna peroratorul – la... cramă. Harul fanteziei, imaginaţiei, spectaculozităţii este un dat esenţial şi permanent al scriiturii esinenciene, ca şi spontaneitatea operelor lui de toate genurile. În scopul de a ne argumenta afirmaţia, revenim succint la o nuvelă timpurie a scriitorului, *Grâu copt*:

„Pe la poarta Ioanei trece Cobâlcea, apoi Ion Frăsineanu, după el Pâslaru cu nevasta, în urma acestora trec în grabă Lupaşcu, Popeasca, Raşcu şi câţiva alţii, pe care Ioana nu-i observase, că era taman prin casă. Dar când o vede trecând şi pe Vasilița, nu poate să nu se mire:

– E-tii, că iată unde-i soarele de-amu!"

Tabloul unei dimineţi ţărăneşti multfrământate începe să capete linii sigure, iluzia realităţii e copleşitoare. Frământările satului sunt exprimate de autor printr-o scriitură care nici nu încearcă să ascundă cumva bătăile inimii sale. Mai curând naratorul se contopeşte cu această grabă a satului la ora coacerii cerealelor. Scriitorul nu se limitează la o constatare simplă despre „fierbinţeala pregătirilor de muncă" sau despre Ioana care „nu-şi vedea capul de trebi". Iată cum o pictează el cu ajutorul cuvintelor pe femeia care vede că atâţia consăteni ies la câmp înaintea ei:

„... Bate din palme şi pe loc se întoarce în casă, unde se apucă şi aruncă plapuma de pe fiecare copil:

– Ia să vă dau eu vouă dormit! Ce aştepţi, Ionel? Tincuţă, tu eşti fată, dragă Doamne, ar trebui s-o ajuţi pe mama! Cum aşa, fato, să n-ai tu pic de ruşine? Uite, oamenii îs în câmp de-amu! – şi, cum fata sare cu ochii lipiţi încă de somn dulce, o lasă, dar nu-l lasă pe feciorul mai mic, pe Fănel. – Da tu, mamii, ce aştepţi?"

Subiectul exterior (faptele care se întâmplă) se suprapune pe un „subiect" interior (frământările uşor perceptibile din felul de a povesti al naratorului, el însuşi participant

BDD-A26969 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

activ la desfăşurarea acţiunii nuvelei. Epicul şi liricul, faptele personajelor şi participarea sufletească a naratorului se întreţes. Autorul realizează un episod epic, exact din punct de vedere psihologic, al vieţii de la ţară, prezintă cu multă dibăcie narativă o femeie harnică ce-şi iubeşte din inimă copiii, anume din acest motiv îi la rost, altoindu-le astfel şi lor dragostea de muncă, totodată naratorul se identifică într-atât cu faptele evocate, încât suntem tentaţi să-l considerăm personaj liric al nuvelei. Cititorul e invitat să recepteze cu aceeaşi aviditate spirituală ambele substraturi ale nuvelei, ca să înţeleagă şi să simtă conţinutul autentic al acesteia şi să încerce plăcerea contactului cu un organism artistic viu, incitant, memorabil.

Revenim la creaţia din anii de mai târziu a scriitorului, de exemplu – la nuvela intitulată *La furat bărbaţi*. Aici Nicolae Esinencu e preocupat de fapte etice şi sociale de o importanţă de-a dreptul majoră (dispariţia bărbaţilor din localităţile din preajma capitalei, în urma angajării lor la fabrici, uzine, ateliere etc. orăşeneşti), abordate însă – şi acestea – în mod original, cu mult umor, cu un haz gâlgâitor, deosebit de impresionant şi incitant. O fată se trezeşte în puterea nopţii şi o întreabă pe maică-sa unde e curmeiul. Mama încearcă să-şi astâmpere fiica, să-i domolească entuziasmul cu care tânăra se pregăteşte de plecare la halta din apropierea satului. Fiica nu dă nici o atenţie sfaturilor bătrânei, ci o întreabă încă un lucru: unde e sacul. „Ştiu că nu-n sac ai să-l pui, fa?" pare să-şi iasă din sărite mama. „Poate o să-mi trebuiască şi sacul, râde fata, ştii că a lui Cuptor l-a adus în sac. L-a pus în sac şi l-a târât în spinare până în sat. El ţipa, răcnea, ameninţa, dar ea îl târa şi nici nu căta la dânsul".

Mama, personaj realist şi cumpătat, se lasă totuşi încadrată în spectacolul imaginat de scriitor şi la replica fiicei răspunde dintr-o răsuflare, parcă gata să-i taie fetei pentru totdeauna pofta de a-şi găsi bărbat prin metoda inventată de suratele ei locale: „A târât un drac împeliţat: mic, negricios, beţiv şi-ncă o mai şi bate... Tare-aş fi bucuroasă să-ţi cadă şi ţie unul ca de al Cuptoresei".

Se duce tânăra la haltă, dar cum anume are ea a-şi găsi ursitul, nu se ştie. Şi nici nu e cazul să ştim din capul locului. Cititorul e pus în situaţia de a urmări un subiect absolut nou în cadrul literaturii est-prutene, să savureze o situaţie artistică inimaginabilă în creaţia vreunui alt scriitor de la noi, incredibilă, neobişnuită. Capacitatea plăsmuitoare a lui Nicolae Esinencu asigură prozelor sale un statut cu totul specific. Dacă personajul X se porneşte la mare, e posibil, evident, să ajungă unde s-a pornit, dar e posibil de asemenea să treacă, bunăoară, pe la socrii săi, iar în plus să întâlnească în drum atâtea obstacole de tot soiul şi să răstoarne de nenumărate ori aşteptările cititorului (după cum se întâmplă în nuvela *Cerul e senin, marea e albastră*... din cartea „Era vremea să iubim", 1977). Lectura nuvelelor lui te pune în faţa unei întregi suite de surprize aţâţătoare a setei de lectură şi generatoare de satisfacţii în final, când te convingi că autorul n-a abandonat în mod arbitrar subiectul, ci a exprimat în felul său adevărul că viaţa nu este întotdeauna, iar în literatura artistică n-ar trebui să fie niciodată, un lanţ de întâmplări şi momente plictisitoare.

Dar să reluăm – în acest context – firul analizei nuvelei *La furat bărbaţi.* Tânăra se pregătea să iasă la haltă să fure vreun mustăcios din trenul care urma să staţioneze

BDD-A26969 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

aici câteva minute. Ea e o zăludă nu numai în ochii mamei sale. Ba chiar tot ce se întâmplă în nuvela aceasta e o scamatorie. Mai ales că în continuare scriitorul prezintă, cu lux de amănunte, un spectacol de o rară putere de captivare a cititorului. Hazul, sprinteneala dialogului, caracterul mereu surprinzător al narațiunii, poanta ca dovadă a intuiției artistice sclipitoare – toate sunt caracteristici permanente ale scriiturii esinenciene. Şi toate acestea servesc la exprimarea plastică, în adevăr captivantă, a problemei plecării bărbaților din localitățile situate în preajma oraşelor în căutare de lucru în centre industriale, deci însingurarea femeilor, temă care numai la o privire superficială este lipsită de pondere sub varii aspecte.

Scriitorul nu încetează pentru nicio clipă să fie realist. Dar el nu acceptă expunerea directă, plată, văduvită de farmec a unor situații de viață aflate la îndemâna oricui, ci procedează în chip satirico-umoristic, realizând o imagine concentrată la maximum şi cu mult mai adevărată decât realisticitatea lesne verificabilă printr-o eventuală deplasare la fața locului, şi anume o atare imagine – creată, generalizatoare, stimulatoare a sensibilității şi capacității asociative, deci tot creatoare, a cititorului, îi permite să râdă şi să plângă, bucuros ori întristat de realitatea din localitățile în cauză. Realitatea modalității literare preconizate de Nicolae Esinencu este una profundă, ascuțită, captivantă şi în cel mai înalt grad angajantă. Înzadar am pactiza cu impresia că nuvele ca *O cafeluță neagră* sau *Tălpile verzi* ar păcătui prin lungimi amendabile, de vreme ce „lungirile" autorului sunt destul de antrenante şi anume poliloghia la care se dedau personajele ambelor lucrări constituie un element definitoriu al existenței personajelor ieşite la pensie şi nimerite în situații care-i osândesc la aduceri aminte şi vorbărie interminabilă şi nu întru totul controlabilă.

Oricât de umoristic şi satiric ar părea, scriitorul se dovedeşte, în esență, un explorator fin şi profund al tragismului vieții. Şi *Copacul care ne uneşte*, şi *La furat bărbați*, şi alte nuvele esinenciene adeveresc atenția autorului față de elementul tragic al existenței personajelor, dincolo de elegiac (în prima) şi de umoristic (în a doua).

Ca o expresie concentrată a tragismului existenței umane se prezintă nuvela *Alo, Teo*! Un fost luptător pe front, rămas de la un timp singur, fără vreun sprijin moral, descoperă pe o bucată de ziar un număr de telefon al unui camarad de arme şi cheltuie pensia sa mizeră, formând zilnic numărul acela de telefon şi vorbind cu prietenul. Ca să nu se chinuie el cu peticul de hârtie, încredințează telefonistei, soție a şefului oficiului poştal, bucata de ziar, urmând ca telefonista să-i facă legătura cu prietenul de odinioară. Şeful oficiului rătăceşte pe undeva hârtia cu numărul de telefon, dar nu-i spune bătrânului adevărul, ci, profitând de uitucia bietului pensionar, vorbeşte ca şi cum în locul prietenului căutat de acesta. Telefonista are multe şi sincere mustrări de conştiință pentru că nu-l poate ajuta pe bătrân, ci participă într-un sens la tragedia acestuia.

Nu-i vorbă, prozatorul exagerează pe undeva întrucâtva, dar numai pe atât, pe cât i-a fost necesar să pună în mod răspicat problema omului înstrăinat, să-şi îndemne cu ingeniozitate cititorul să fie receptiv la năpasta aproapelui nimerit într-o situație nebănuită, groaznică în esența ei.

BDD-A26969 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

Alo, *Teo*! este o scriere plămădită din durere şi lipsă de compasiune pentru omul năpăstuit, una dintre acelea care vizau plăgi ale întregii societăți sovietice a timpului, plăgi despre care ştiam cu toții, dar pe care nimeni sau aproape nimeni nu îndrăznea să le prezinte în poezii, povestiri sau romane. Cu atât mai mare e meritul lui Nicolae Esinencu pentru curajul de a fi văzut în realitatea acelui timp şi de a fi plăsmuit o imagine vie, mustind de adevăr şi deosebit de impresionantă la lectură şi, îndeosebi, la cugetarea noastră, a cititorilor, asupra textului său inimaginabil în vreo publicație sovietică de până la restructurarea şi transparența inițiate de Mihail Gorbaciov în 1985.

O nuvelă tipic esinenciană, emblematică pentru scriitura nuvelistică a autorului, este cea intitulată *Gaura*. În 1991 titlul acesteia înfrumusețea o carte întreagă de proze scurte (şi nu prea) respinse de ziarele şi revistele epocii şi care abia după 1985 şi, mai ales, după 1989 ajungeau să fie publicabile. Dar citiți sau recitiți acum nuvelele *Repetiție generală*, *Doi saci cu moldoveni*, *Spre izvor* (aceasta din urmă în volumul 3 de „Scrieri alese" ale autorului e „botezată" *În sus pe râu*), ca să vă convingeți o dată în plus de ingeniozitatea narativă a scriitorului şi de capacitatea lui de a dezvălui substraturi adânc semnificative ale narațiunilor sale. Nuvela titulară a cărții din 1991 îl are de protagonist pe Crinu, elev „dificil", fiu al unor părinți divorțați, surprins de scriitor în zilele în care se întâmplase – ca în toată Uniunea Sovietică – să decidă: rămâne în comsomol sau nu restituie secretarului organizației comsomoliste a şcolii fişa de evidență a membrilor uniunii de tineret. Până una-alta se ceartă cu nişte semeni de-ai săi care îşi fac mendrele la un colț de stradă, leagă prietenie cu bețivanul cartierului, care adună sticle goale şi le duce la ghereta respectivă în schimbul câtorva copeici sau chiar ruble, vine în alt capăt de oraş, unde locuieşte fostul său tată biologic, acum însurat cu o cântăreață de operă etc.

Crinu acceptă să i se dea o țigară, dar nu le ține de urât semenilor-puşlamale, nici măcar la gaura din zidul din apropiere nu se înghesuieşte ca toți curioşii care trec pe stradă, privesc o clipă, două prin gaura aceea şi, nevăzând acolo ceva demn de atenție, îşi urmează drumul lor. Crinu „începe iar să cotilească sticla (goală) în lungul străzii".

E profund semnificativă această indiferență totală a unuia dintre elevii de clasa a noua, care „au ajuns să se întrebe: există comsomolul sau nu? S-a ajuns la ceartă, insulte şi chiar lacrimi. Unii spuneau: comsomolul există şi e necesar, alții o țineau însă una şi bună: dacă există, unde-i? Ce face? Şi cine dintre elevii clasei se socoate comsomolist adevărat? S-a hotărât: să li se întoarcă tuturor comsomoliştilor din clasă fişele de evidență. Li s-a dat termen – o săptămână să se gândească. Cine crede că-i comsomolist adevărat, să întoarcă fişa, cine nu – adio! Comsomolul, s-a spus, are nevoie numai de persoane care, la rândul lor, au nevoie de comsomol. Aşa ceva s-a experimentat – au scris ziarele – într-un institut din Moscova. Din 1400 de comsomolişti, câți cuprindea organizația, au întors fişele doar 301 şi secretarul organizației comsomoliste s-a exprimat că este fericit, deoarece s-au întors doar adevărații comsomolişti şi" – atenție la detaliul ce urmează! – „a depus şi el carnetul".

Aceasta era situația în întreaga Uniune Sovietică. Se distrugeau văzând cu ochii organizațiile sindicale, comsomoliste şi chiar de partid. Începea o eră până mai odinioară

BDD-A26969 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

inimaginabilă. Societatea se simțea descătușată din chingile diabolice care o ținuseră ani și decenii unită, monolită, „de nezdruncinat”. E adevărat că o parte a populației continua să rămână „monolită”: „Să întoarcă Crinu fișa sau nu? iată întrebarea mamei.

– Eu zic să o întorci! strigă mama. Chiar acum s-o întorci! Nu uita – stalinismul n-a trecut. Pe toți au să vă ducă în Siberia. Chiar dacă nu crezi în comsomol...”.

Credea băiatul în comsomol sau nu, probabil am fi putut afla în urma unei discuții cu tatăl său biologic, discuție care însă n-a avut loc. Episoadele în care Crinu s-a aflat în preajma ferestrelor apartamentului acestuia sunt o altă dovadă a artei narative a scriitorului. Din păcate sau poate totuși spre fericirea lui Crinu, episoadele se încheie cu niște pietre aruncate de protagonist în ferestrele apartamentului „tăticului”, apoi cu o chemare în judecată și cu o amendă usturătoare, pe care Crinu reușește s-o achite cu ajutorul bețivanului cartierului și grație muncii sale proprii (inclusiv în ipostază de ... masor), toate paginile respective constituind alte probe ale scriiturii deosebit de incitante a nuvelistului. Am zis „deosebit de incitante”, nu ne luăm vorbele/ scrisele înapoi, dar nu zăbavă urmează episoadele în care Esinencu prezintă întâlnirile elevilor cu un „veteran de război” (în persoana bețivanului cartierului!), care merită neîndoielnic aceleași calificative (*deosebit de incitante*!), după care vin episoadele cu bețivanul în calitate de masor și, la un moment dat, cu însuși Crinu nevoit să încerce meseria de masor, pe care însă nu reușește s-o profeseze pentru că pe masa de masaj ajunse... chiar maică-sa, și atunci protagonistul nuvelei fuge tocmai la țară, în căutarea bunicilor, care – spera el – l-ar fi putut ajuta să adune banii pentru amendă sau – cel puțin – i-ar fi dat niște sfaturi utile în situația groaznică în care ajunsese.

Nuvela e din 1969, iar printr-o întreagă carte *Gaura*, din 1991, Nicolae Esinencu a dezvăluit – primul în literatura interriverană – toată mizeria satului basarabean rămas fără tineri, locuit numai de bătrâni neputincioși, încât apariția unui alde Crinu se dovedește un adevărat miracol pentru președintele colhozului local. Începând cu paznicul cârmuirii, toți bătrânii satului suferă de un picior, de urechi, de ochi, niciunul nu e teafăr ca lumea. Om înțelept, sensibil la starea dezastruoasă a tânărului care nu știe cel puțin numele de fată al mamei sale, nici numele bunicilor, președintele colhozului e gata să-l angajeze brigadier, șef de club, orice, dar mai întâi să-i găsească niște rude. Până una-alta, cugetă intens: „Măi, ce mai părinți avem azi, să nu aducă niciodată copiii în satul în care s-au născut ei... Chiar dacă nu se găsește nicio rudă de-a mamei, te aranjăm ca pe un ministru. Case pustii sunt câte vrei în sat. Și hotel avem, numai că tot e pustiu. Nici nu bănuiești ce bucurie ne-a adus venirea ta în sat... Un tânăr de leac nu găsești aici. Avem o casă de cultură cât un munte, dar ce folos? Poate să te fac brigadier la legumărit? Zău că într-un an devii gospodar de frunte... Îți găsim o fată pe undeva și tot aici o aducem... Nu se poate, frate, chiar toți să se tragă la oraș...”.

Spre sfârșit – încă un crâmpei de text: „Pe la porți, geamuri, de peste tot îl urmăresc bătrâni și bătrâne... Aceleași fețe triste. Stau pe la garduri și urmăresc cum acel bătrân îl duce pe Crinu ținându-l de mână spre casă. Ochi triști, ochi mirați, ochi înlăcrimați, ochi stinși... Crinu nu mai înțelege unde a nimerit. Intră într-o ogradă, în ogradă o căsuță, pe prag – o băbuță plângând...”.

BDD-A26969 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

E adevărat că în final Crinu adună pietre, descoperă şi un scaun vechi, îl pune peste pietre şi, neavând ce face altceva, „rămâne să privească în gaură”. Splendidul spectacol se încheie. În gaură nu se vede nimic. În afară – comentăm noi cu gândul la rostul întregii naraţiuni – de acele câteva secvenţe de viaţă – dureroase, incitante, de care se fereau scriitorii timpului, şi pe care doar un alde Esinencu a avut curajul să le abordeze în limita în care acest lucru devenise posibil pentru toată scriitorimea abia după 1985, cu deosebirea că el o făcuse înaintea tuturor: ce era cu uniunile de tineret ale ţării sovietice, care era atmosfera vieţii copiilor timpului în familie, în şcoală, în societate, cum începuse a se destrăma viaţa la ţară, a se pustii văzând cu ochii satele noastre cu tot cu „veşnicia” lor...

Prin nuvela *Gaura*, din 1969, şi prin întreaga carte cu acelaşi titlu din 1991, Nicolae Esinencu dădea scriitorilor noştri un exemplu viu de receptivitate la o seamă de fapte şi fenomene psihologice şi sociale care făceau parte – încă înainte de 1985! – din realitatea satului interriveran şi „se cereau” puse în pagini de literatură. În finalul nuvelei titulare a cărţii Crinu priveşte – şi el – în nevinovata gaură din zidul gros şi înalt. Nu ni se spune ce a văzut în/ prin ea protagonistul nuvelei. Dar ne putem lesne închipui ce a descoperit, privind în/prin ea, autorul. Metaforic vorbind, el a desluşit o seamă de aspecte găunoase ale realităţii timpului, tăinuite în chip diabolic de zidul gros şi înalt al regimului comunist, pe care toţi le cunoşteau, dar nimeni nu se încumeta să scrie despre ele. Or, anume despre fapte şi fenomene de care s-au temut să vorbească ceilalţi „ingineri ai sufletelor omeneşti” ai timpului e *Gaura* lui Esinencu. De exemplu, despre aflarea în satul natal a unui turist *român* care, după vizitarea munţilor Ural, a rugat să i se permită să-şi revadă un prieten din copilărie. Autorităţile sovietice n-au îndrăznit să-i refuze rugămintea, dar „raionul” a avut grijă să-l instruiască pe preşedintele sovietului sătesc, acesta – la rândul său – pe ruda care urma să-l găzduiască pe... românul Ionică Ştefârţ, care se născuse în satul basarabean, dar „în timpul războiului a nimerit pe cealaltă parte de Prut” şi devenise, evident, cetăţean al altei ţări. Acum bietului invalid de război Condur i se ordona să pună o masă sovietică bogată, dar nu cumva să se vorbească la acea masă ceva de politică (Ştefârţ putea fi – Doamne fereşte! – „spion român”). Astfel sosirea pentru câteva ore a prietenului de copilărie al veteranului de război Condur se transformă într-o enormă problemă politică, pe care Esinencu s-a priceput s-o prezinte sub forma unui fascinant spectacol, cu dialoguri spumoase, cântece vechi şi... temeri groaznice, toate aşternute pe hârtie în 1969, însă devenind publicabile abia în 1991. Dar luaţi de la bibliotecă, dacă o mai găsiţi, cartea *Gaura*, să vă convingeţi o dată în plus, în urma unei lecturi delicioase, de talentul şi măiestria lui Nicolae Esinencu şi de condiţiile afurisite în care au devenit opere „de sertar” vreo 17 nuvele şi o piesă de teatru care se citesc dintr-o răsuflare şi-ţi rămân în suflet şi în minte pentru o viaţă...

Apoi *Taxi*! şi *Barca soseşte în zori* sunt alte exemple concludente ale afirmării scriitorului în ipostaza de explorator al problemelor existenţiale care numai la prima vedere ţin de domeniul obişnuitului, efemerului. Chiar şi nuvela *Roman de dragoste* la început se pare întemeiată pe o situaţie lipsită de pondere ideatică. Un flăcău tomnatic

BDD-A26969 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

decide, în sfârşit, să se însoare. Trece – a câta oară! – satul de la un capăt la altul, simte privirile curioase ale consătenilor, ba chiar este invitat în ogradă de câte un gospodar cu fiici de măritat, dar el se opreşte la o văduvă tânără, se aşază lângă copilul acesteia, îndemnându-l să-i zică tată, iar pe mămica lui – chemând-o lângă... soţ. În flăcăul tomnatic s-a trezit sentimentul patern, în el a învins dragostea verificată îndelung pentru femeia iubită, şi iată-l dezvăluindu-şi – abia acum – faţa adevărată, universul moral sănătos. A intui şi a vedea bogăţia sufletească a omului dincolo de unele manifestări pur exterioare, unele înşelătoare, nu este puţin nici în realitate, cu atât mai mult – în artă. Intuirea omenescului sincer, curat, neîntinat în avalanşa faptelor cotidiene mărunte şi insignifiante, încât produc impresia unui balast pentru artă, – ce poate fi mai nobil pentru un scriitor?

De asemenea intuirea la timp a tragismului existenţei unui intelectual „de rând" îi face onoare nuvelistului nostru. Tendinţa lui Nicolae Esinencu de a stigmatiza deficienţele de ordin etic ale oamenilor sfârşeşte uneori în situaţii absurde, ca cea din excelenta nuvelă *Curaj*. Realitatea noastră nu este cea de pe timpul lui I. L. Caragiale, dar misiunea scriitorului contemporan de a contracara anomaliile de tot soiul nu are de ce fi abandonată sau temperată. Mult prea ascultătorului şi loialului funcţionar Drâmbă ambele mâini îi înţepenesc în poziţia ridicată („pentru!"), şi Esinencu n-are motiv să-l „miluiască" pe un atare personaj lipsit de caracter, gata oricând să susţină, să aprobe tot ce se propune de la tribune. Anume cu îngăduinţa lui alde Drâmbă ajung conducători temuţi, în faţa cărora tremură oameni buni, deştepţi, vădit superiori lor în toate privinţele. De altfel, în nuvela esinenciană conducătorul de care s-a temut o viaţă Drâmbă e – zâmbiţi, vă rog! – Mititelu. Cu atât mai blamabil se prezintă Drâmbă, omul acesta fără demnitate şi simţ de răspundere, care oricând ar fi putut sfida nimicnicia şefului său, dar care nici nu încearcă să se opună proliferării celor alde Mititelu. În *Curaj*, dar şi în alte nuvele similare scriitorul se dovedeşte angajat, militant, mobilizator al forţelor sănătoase ale societăţii împotriva lichelelor, parveniţilor, impostorilor care ajung adesea la conducerea unor sectoare sau domenii ale vieţii noastre, pentru că n-am fost principiali şi responsabili, ci am votat fără să gândim serios dacă ei merită încrederea şi susţinerea noastră.

Spontaneitatea naraţiunii, măiestria utilizării amănuntului şi detaliului pitoresc şi concludent pentru personajul respectiv ori/ şi pentru situaţia existenţială în care nimereşte acesta, crearea unei atmosfere propice dezvăluirii esenţei etice şi sociale a personajelor, uneori nici măcar bănuite din capul locului, contribuie adesea la edificarea universurilor specifice ale nuvelelor de zile mari ale lui Nicolae Esinencu, de exemplu – a celei intitulate *Fumatul – interzis*! De la prima clipă a aflării veştii că în sat urmează să vină un şef mare – inspector, controlor-revizor, corespondent din capitală, nu se ştie –, preşedintele gospodăriei agricole, contabilul-şef, brigadierii şi alte feţe diriguitoare locale sunt alertate ca niciodată. Se dezlănţuie un spectacol nemaipomenit: se repară din fugă drumul de intrare în sat, se fac repetiţii la club, se scriu lozinci de actualitate, doi învăţători tineri sunt educaţi de miliţianul sectorist cum să viеţuiască paşnic etc.

BDD-A26969 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)

Nimeni, nici cel puțin noi, cititorii, nu putem bănui că toate sunt de prisos, deoarece până la urmă corespondentul din capitală nu reuşeşte să viziteze gospodăria din satul respectiv. Râdem, hohotim, ne mirăm de toate şi de toți, mai ales de preşedinte, de contabil, de magazionier, de corespondentul local Arachel, ne delectăm savurând măiestria de satiric şi umorist a autorului şi nu putem să nu împărtăşim fără vreo umbră de rezerve opinia maestrului Vladimir Beşleagă, din prefața sa la cartea „Nunta", că nuvela în cauză e „o comedie bufă de mare forță analitică şi satirică, o veritabilă realizare a prozei contemporane", una în care „autorul vine să demaşte diverse aspecte ale vieții noastre şi o face cu mijloace de artă adevărată".

În pofida subiectului nițel învechit ca factologie textuală (viața colhoznică de odinioară, funcționari pe potrivă...), nuvela continuă să ne impresioneze, să ne placă anume ca artă literară.

Şi credem cu toată convingerea că tocmai cu atari referințe la nuvelistica scriitorului e cazul să încheiem studiul despre Esinencu-autor de proze scurte. Desigur, ne pare rău că au rămas fără comentariile critico-literare pe deplin meritate câteva alte proze epice scurte, pe care le găsim în volumele de „Scrieri alese" ale regretatului coleg de breaslă: *Doi saci cu moldoveni*, *Scrisoare mareşalului*, *Tunul de lemn*, *Amara*... Şi ne argumentăm siguranța aprecierii date de noi nuvelelor lui Nicolae Esinencu pe opiniile unor scriitori şi cititori de marcă ai creației lui, ca Gina Mosari (Tel-Aviv): „Nicolae Esinencu, despre care sunt convins că nu greşesc atunci când afirm că e de o coloratură aparte, posesorul unui umor dur, uneori dureros, necruțător, sarcastic, poet ce ştie să spună lucrurilor pe nume, la modul cel mai direct posibil, fără nici o cenzură sau nuanțe de finețe, adică fără falsuri"; Ion Groşan (Bucureşti): „Pe la sfârşitul anilor '30 Eugen Ionescu declara: «Dacă aş fi fost francez, aş fi fost genial». Ajunge la Paris – şi devine genial. E unul dintre miracolele literaturii universale, deci române. Nicolae Esinencu ar putea exclama: «Dacă nu m-aş fi născut în Basarabia, eram genial». Din fericire, el chiar este"; Antosea Darca (Chişinău): „Mai trist e că majoritatea nu l-a citit şi niciodată n-o să afle ce-a gândit Esinencu în literatură" (a se vedea opiniile acestea pe copertele volumelor de „Scrieri alese" ale scriitorului).

BDD-A26969 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:57 UTC)